սին չէ: Ազգի ծանր պահերին պետք է հաս- | Մեր զորամասի մասին: Վարահ կարող եմ | տղաներ, ծառայության անցնելով, իրենց | հանում ենք նահատակների սուրբ գործի, հանում կյանքի:

ՍԵՐԺ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Սրտաչափ հողի կանչը

Մինչև հիմա [illegible] չեմ կարողանում մոռանալ այն տանջալի պահերը, որ ապրում էի Շահումյանի, Մարտակերտի, Մրծվաշենի՝ [illegible] բիրտ թաթերում հայտնվելու լուրն առնելուց հետո: [illegible] ինչ հարց էի տալիս՝ ու՞ր են տանում մեզ այս ա[illegible], այս [illegible] դարի ճանապարհները: Ու չէի գտնում [illegible] պատասխանը: Այդ տագնապալի օրերին ինձ թվում էր, թե [illegible] Հայաստանը փոթորկված ծովի երախն ընկած [illegible] ու անառագաստ նավ է, որի ուղևորները խորշերի [illegible] էին մատնված:

Միևնույն ժամանակին արթնացանք թմբիրից՝ գիտակցելով [illegible], որի նման մեր գլխին կախված մահացու [illegible]: [illegible] ազգովի ու հետ վերցրինք կորցրած [illegible]՝ հեռացնելով վտանգը մեր սահմաններից:

[illegible] պահերին ազգովի բռունցքվելու, մեկ[illegible] [illegible] ժողովուրդ ենք:

[illegible] աշխարհը [illegible], որ ունենք կաթվածահար տնտեսություն [illegible] Հայաստանի [illegible] ճանապարհները շրջափակված են: [illegible] ամեն [illegible]՝ պարտադրված պատերազմ [illegible] դիմում ենք՝ մեր հոգու [illegible] այս հողը, միջնադարյան քարա[illegible] [illegible] թյամբ [illegible] բազմադարյան խաչն այսպես, Արցախի [illegible] դարչրած, դիմանում ենք: «[illegible] պիտի տոկանք, դիմանանք պիտի, միայն [illegible]», – գյումրեցի 80-ամյա Մարգարի [illegible] են, որ լսել եմ սրանից երեք տարի առաջ, [illegible] են ականջներիս մեջ:

[illegible], ախր, ցավն այն է, որ կորցնում ենք նաև [illegible]

Լինում են պահեր, երբ սկսում ես հաշվել, թե վերջին տարիներին մեր հաղթանակնե՞րն են շատ, թե՞ պարտությունները, շահա՞ծը, թե՞ կորցրածը: Շատ բան ենք շահել և դրանով պիտի հպարտանալ, սակայն կորցրել ենք շատ, ու շարունակում ենք կորցնել: Եվ ամենաողբերգականն ազգի լավագույն զավակների կորուստն է: Ամեն անգամ տանջալի ապրումներ եմ ունենում՝ մահախոսականներ կարդալով Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններում կամ Արցախում զոհված մեր ազատամարտիկների մասին: Իսկ հանրապետության թերթերն այս էլ քանի տարի, ողողված են մահախոսականներով: Այդ պահերին թվում է, թե քո մեջ սեղմվում–փոքրանում է հայրենիքը, որի համար նահատակվում են մեր տղաները, զոհվում են պարզապես անձկապ՝ վեր կանգնած ամեն ինչից:

Քիչ առաջ ավարտելով փոքր ակնարկս Արցախում նահատակված Արայիկ Մելքոնյանի մասին, պատահաբար ձեռքս ընկած օրվա թերթերի համարներից մեկն էի նայում, ու դարձյալ ծվատող բոթը...

Երևանցի Սամվել Հարությունյանը 1990-ին մշտական բնակության է մեկնում Գորիսի շրջանի Շամ[illegible] սահմանամերձ գյուղը: Ինքն էր ու մայրը, էլ ոչ ոք չկար լքված գյուղում: Գիշերը հանկարծակի գյուղ ներխուժած թուրքերի հետ Սամվելը մեն–մենակ մարտի է բռնվում: Մի քանի օր հետո այդ նույն տեղանքում մեր մարտիկները հայտնաբերում են զոհված Սամվելին և թշնամու վեց դիակ:

Փակում եմ աչքերս: Գորիսյան լեռների կապույտ [illegible] ամպ է, ծուխ ու մոխիր: Եվ այդ ծուխ ու մոխրի միջից կարծես [illegible] Սամվելի ոգին, որ թափառում, ապրում [illegible] շողում էր լռության խորքում: Թացում են կոպերս, թերթի էջում սևով շրջանակված լուսանկարից ինձ է նայում: Նա է, որ [illegible] դյուցազնական կրակի [illegible] շղարշը, ինչպես հանապազ հեքիաթներում է լինում, ու [illegible] արծաթե [illegible] միջից կերևա հայ քաջամարտիկի կենդանի, բաբախուն սիրտը, կյանքի լույսերի մեջ:

Կորցնում ենք: Գնում են մեկ–մեկ: Մահը շանթում է լավերին. չգիտեմ ինչու է այդպես... Ու մնում է նրանց մարտական ոգին, մնում է կենսաշիրային լռության մեջ ապրողների զրույցը նրանց ոգու հետ:

Գնում են նրանք, խառնվում հողին, և ավելի է սրբանում մեզ համար, ավելի թանկ է դառնում այս սրտաչափ հողը:

Ակամայից մտածում ես. այդ ի՞նչ ոգի է, որ նրանց մղում է դեպի մահացու վտանգը, ու մարդը մի ակնթարթում հերոսանում է, ցոլվում հավերժող փառքին: Ես այդ մասին հարցրի արցախցի ազատամարտիկ Գևորգին: Ուղիղ նայեց աչքերիս մեջ ու ասաց. «Պիտի մոռանաս ինքդ քեզ ու նետվես կրակների մեջ, իսկ [illegible] է հայրենիքի նվիրյալը»: Այդ պահին ինձ թվաց, թե աչքերի խորքում, ուր որ է, ահա կճայթի պայթման ամպրոպը:

Չկա Գևորգը, ցոլվել է հավերժող փառքին: Սրբացել է դարձել նրա շիրիմը Ստեփանակերտի եղբայրական գերեզմանոցում: Այդպես են ապրում հերոսները:

Ինձ, որպես հայի, մտահոգում է նաև մի ցավոտ հարց: Այդ ինչպե՞ս է լինում, որ հայրենիքի պաշտպան [illegible] են նախնյաց կանչով գալիս ու հերոսանում այս հողում, իսկ [illegible] ընտանիքում ապրող որոշ տղաներ [illegible] են փնտրում զորակոչից խուսափելու, թանկ գներով նվաճված մեր անկախ [illegible] պաշտպանության [illegible] չծառայելու համար:

Վերջերս եղա Երևանի Շենգավիթի շրջանի զինկոմիսարիատում: Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններում ու Արցախում զոհված ազատամարտիկների լուսանկարներից բացի (սևով և կապույտ [illegible] շրջանակված [illegible] տղաներ) [illegible] նաև զորակոչից խուսափողների լուսանկարները: [illegible] նրանց նկարները: [illegible] ցավալին այն է, որ նրանք՝ 18–19 [illegible] պատանիներ [illegible] կյանքում պիտի [illegible] հայրենիքի [illegible] ծառայելու [illegible] պիտի [illegible] ծանր [illegible] հայրենիքի [illegible]:

[illegible] ինքնության զրահներ [illegible], որից պիտի [illegible] զգուշանալ:

[illegible] թե ժամանակին [illegible] է կատարվել մեր պապերի [illegible]: [illegible] չպետք է կրկնվի, [illegible] չպիտի թողնի [illegible]: [illegible] պիտի զինվորագրվել հայրենիքի [illegible] սուրբ երդմանը ու վեր կանգնել ամեն ինչից:

[illegible] ամեն օր անցնում է [illegible] շիրիմների կողքով, [illegible] այդ վայրերը [illegible] համար դարձել են սրբավայր: Ամեն անգամ անցնելիս լսում [illegible] նահատակների ոգու կանչը: Այդ կանչն է, որ մեր հոգին պիտի մաքրի ժանգից, պիտի արթուն պահի մեր խիղճը:

[illegible] կորուստներից, մանավանդ [illegible] կորուստներից խուսափելու համար:

[illegible] Հայնեն երազում էր [illegible] մեջ ու սրտերի կապույտ պաստառին գրել. «Հայրենիք, ես սիրում եմ քեզ»:

Հայնեական սիրով ապրողների մեջ է հավերժում հայրենիքը. մեր պապերի ավանդած բազմաչարչար հող–հայրենիքս, մեր քարքարոտ ու ապառաժոտ, փոքր ու վեհ հողը, որը միակն է: